

Universitätsbibliothek Wuppertal

Annæi Senecæ Tvm Rhetoris Tvm Philosophi Opera Omnia

Quid in eo contineatur sequens pagina indicabit

Seneca, Lucius Annaeus <Rhetor>

M.DC.XLVI., 1646

Liber primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1509](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1509)



L. ANNÆI SENECAE
AD LVCIVM NATV-
RALIVM QVÆSTIONVM
LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.



VANTVM inter philosophiam interest, Lucili viroꝝ optime, & ceteras artes: tantum interesse existimo in ipsa philosophia, inter illam partem quæ ad homines, & hanc quæ ad Deos spectat. Altior est hæc, & animosior: multum permittit sibi, non fuit oculis contenta. Maius esse quiddam suspicata est, ac pulchrius, quod extra conspectum natura posuisset. Denique tantum inter duas interest, quantum inter Deum & hominem. Altera docet, quid in terris agendum sit: altera, quid agatur in cælo. Altera errores nostros discutit, & lumen admouet, quo discernantur ambigua vitæ: altera multo hanc caliginem in qua volutamur excedit, & è tenebris ereptos, illo per lucit, vnde lucet. Equidem tunc naturæ rerum gratias ago, cum illam non ab hac parte video, quæ publica est, sed in secretiora eius intraui: cum disco, quæ vniuersi materia sit, quis auctor, aut custos: quid sit Deus, totus in se intendant, an ad nos aliquando respiciat: faciat quotidie aliquid, an semel fecerit: pars mundi sit, an mundus: liceat illi hodieque decernere, & ex lege factorum aliquid derogare: an maiestatis deminutio sit, & confessio erroris, mutanda fecisse. Necessè est enim ei eadem placere, cui nisi optima placere non possunt.

possunt. Nec ob hoc minus liber & potens est: ipse enim est necessitas sua. Nisi ad hæc admitteret, non fuerat operæpretium nasci. Quid enim erat, cur in numero viventium me positum esse gauderem? An ut cibos & portiones percolarem? ut hoc corpus calidum ac fluidum, periturumque nisi sibi inde impleatur, facerem, & viverem ægri minister? ut mortem timerem, cui omnes nascimur? Detrahe hoc inestimabile bonum. non est vita tanti, ut sudem, ut æstuem. O quam contempta res est homo, nisi supra humana se erexit. Quamdiu cum affectibus colluctamur, quid magnifici facimus? Etiam si pauperiores sumus, portenta vincimus. Quid est cur suspiciamus nosmetipsos, quia dissimiles deterritis sumus? Non video quare sibi placeat, qui robustior est valetudinario. Multum interest inter vires & bonam valetudinem. Effugisti vitia animi: non est tibi frons ficta, nec in alienam voluntatem sermo compositus, nec cor inuolutum, nec avaritia, quæ quicquid omnibus abstulit, sibi ipsi negat: nec luxuria pecuniam turpiter amittens quam turpis reparat: nec ambitio, quæ te ad dignitatem nisi per indigna non ducet. Nihil adhuc consecutus es. Multa effugisti: te nondum. Virtus enim quam affectamus magnifica est. Non quia per se beatum est, malo caruisse, sed quia animum laxat, ac præparat ad cognitionem celestium, dignumque efficit qui in consortium Dei veniat. Tunc consummatum habet plenumque bonum sortis humanæ, cum, calcato omni malo, petit altum & in interiorem naturæ sinum venit. Tunc inuat inter sidera ipsa vagantem, diuitum pauimenta ridere, & totam cum auro suo terram: non illud tantum dico quod egressit, & signandum dedit, sed & illud quod in occulto seruat posterorū avaritiæ. Nec potest ante contemnere porticus, & lacunaria ebore fulgentia, & touffles silvas, & deriuata in domos flumina, quam totam circumbeat mundum, & terrarum orbem superne despiciens, angustum, & magna ex parte operum mari etiam ea parte qua extat, late squalidum & aut vstum aut rigentem, sibi ipse ait: Hoc est punctum quod inter rotentes ferro & igni diuiditur? O quam ridiculi sunt mortalium termini. Ultra Istrum Darius non exeat: Stry-

mo Thracas includat: Parthis obstat Euphrates: Danubius Sarmatica ac Romana disterminet: Rhemus Germaniæ modum faciat: Pyrenæus medium inter Gallias & Hispanias iugum extollat. Inter Ægyptum & Æthiopas harenarum inculta vastitas iaceat. Si quis formicis det intellectum hominis, nõne & illæ vnã aream in multas prouinciãs diuident? Cum te in illa verè magna sustuleris, quoties videbis exercitus subrectis ire vexillis, & quasi magnum aliquid agatur, equitem modo vltiora explorantem, modo à lateribus affusum libebit dicere:

It nigrum campis agmen.

Formicarum iste discurfus est, in angusto laborantium, quid illis & nobis interest nisi exigui mensura corpusculli? Punctum est illud in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis: minima, etiam cum illis vtrinq; Oceanus occurrit. Surfum ingentia spatia sunt, in quorum possessionem animus admittitur: at ita, si minimum secum ex corpore tulit, si sordidum orane deterfit, & expeditus leuisque ac contentus modico emicuit. Cum illa tetigit, alitur, crescit: ea velut vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumentum diuinitatis suæ, quod illum diuina delectant, nec vt alienis interest, sed vt suis. Secure spectat occasus siderum atque ortus, & tam diuersas concordantium vias. Obseruat vbi quæque stella primum lumen ostendat, vbi culmen eius summum, qua cursus sit, quousque descendat. Curiosus spectator excutit singula, & quærit. Quid ni quærat? Scit illa ad se pertinere. Tunc contemnit domicilij prioris angustias. Quantum enim est, quod ab vltimis litoribus Hispaniæ vsque ad Indos iacet? Paucissimorum dierum spatium, si nauem suus ventus impleuit. At illa regio caelestis per tringinta annos velocissimo sideri viam præstat, nusquam resistenti, sed æqualiter cito. Illic demum discit quod diu quæsiuit. Illic incipit Deum nosse. Quid est Deus? Mens vniuersi. Quid est Deus? Quod vides totum, & quod non vides totum. Sic demum magnitudo sua illi redditur, qua nihil maius excogitari potest. Si solus est omnia, opus suum & extra & intra tenet. Quid ergo interest inter naturam Dei, & nostram? Nostri melior pars, animus est: in illo
nulla

nulla pars extra animum. Totius ratio est: cum interim
 tantus error mortalia teneat, ut hoc quo neque formo-
 sius est quicquam, nec dispositius, nec in proposito constan-
 tius, existiment homines fortuitum & casu volubile, ideo-
 que tumultuosum inter fulmina, nubes, tempestates, &
 cetera quibus terræ ac terris vicina pulsantur. Nec hæc
 inrra vulgum dementia est, sed sapientiam quoque pro-
 fessos contigit. Sunt qui putent, sibi ipsis animum esse,
 & quidem prouidum ac dispensantem singula, & sua & a-
 liena: hoc autem vniuersum, in quos nos quoque sumus,
 expers esse consilij, & aut ferri temetitate quadam, aut
 natura nesciente quid faciat. Quam utile existimas istas
 cognoscere, & rebus terminos ponere: quantum Deus pos-
 sit: materiam ipse sibi formet, an data utatur: utrum idea
 materiæ prius superuenit, an materia ideæ: Deus quicquid
 vult efficiat, an in multis rebus illum tractanda destituant,
 & à magno artifice praua formentur multa, non quia ces-
 sat ars, sed quia id in quo exercetur, sæpe inobsequens
 arti est. Hæc inspicere, hæc discere, his incumbere, non-
 ne transilire est mortalitatem suam, & in meliorem tran-
 scribi sortem? Quid tibi, inquis, ista proderunt? si nihil
 aliud, hoc certè sciam, omnia angusta esse. Sed hæc
 deinde.

CAP. I. NUNC ad propositum veniam opus. Audi
 quid de ignibus philosophia velit, quos aër transferfos
 agit. Magna vi illos excuti argumentum est, quod obli-
 qui feruntur, & prærapida celeritate. Apparet illos non
 ire, sed proiici. Ignium multæ variæque facies sunt. Ari-
 stoteles quoddam genus illorum Capram vocat. Si me in-
 terrogaueris, quare: prior mihi rationem reddas oportet,
 quare Hædi vocentur. Si autem, quod commodissimum
 est, conuenerit inter nos, ne alter alterum interroget,
 Quid dicit ille? satius erit de re ipsa quærere, quam mira-
 ri, quid ita Aristoteles globum ignis appellauerit Capram.
 Talis fuit forma eius, qui bellum aduersus Perseum Pau-
 lo gerente lunari magnitudine apparuit. Nos quoque vi-
 dimus non semel flammam ingentis pilæ specie, quæ ta-
 men in ipso cursu suo dissipata est. Vidimus circa diui Au-
 gusti excessum simile prodigium. Vidimus cum de Sciano
 actum est. Nec Germanici mors sine denuntiatione tali

fuit. Dices mihi. Ergo tu in tantis erroribus es, vt existimes deos mortuum signa præmittere, & quicquam esse in terris tam magnum, quod perire mundus sciat? Erit aliud isti rei tempus. Videbamus, an certus omnium rerum ordo datur, & alia alijsita complexa sint, vt quod antecedit, aut causa sit sequentium, aut signum. Videbimus, an diis humana sint curæ, an series ipsa, quid factura sit, certis rerum notis nuntiet. Interim illud existimo, huiusmodi ignes existere, aëre vehementius trito, cum inclinatio eius in alteram partem facta est, & non cessit, sed intra se pugnavit. Ex hac vexatione nascuntur traves & globi & faces & ardores. At cum leuius collisus, & (vt ita dicam) strictus est, minora lumina excutiuntur, crinemque volentia sidera ducunt. Tunc ignes tenuissimi iter exile designant, & cœlo produnt. Ideo nulla sine huiusmodi spectaculis nox est. Non enim opus est ad efficienda ista magno aëris motu. Denique, vt breuiter dicam, eadem ratione fiunt ista, qua fulmina, sed vi minore. Quemadmodum nubes mediocriter collisa, fulgurationes efficiunt: maiore impetu pulsæ, fulmina. Aristoteles eiusmodi rationem reddit. Varia & multa terrarum orbis expirat, quædam humida, quædam sicca, quædam argentiæ, quædam concipiendis ignibus idonea. Nec mirum est, si terris omnis generis & varia euaporatio est: cum in cœlo quoque non vnus appareat color rerum, sed acrior sit caniculæ tubor, Mattis remissior, Iouis nullus, in lucem puram nitore perducto. Necessè est ergo in magna copia corpusculorum quæ terræ eiectant, & in superiorem agunt partem, aliqua in nubes peruenire alimèpta ignium, quæ non tantum collisa possint ardere, sed etiam afflata radijs solis. Nam apud nos quoque stramenta sulphure a persâ ignem ex intervallo trahunt. Veri ergo simile est, talem materiam intra nubes congregatam facile succendi, & maiores minoresve ignes existere, prout illis fuit plus aut minus vitium. Illud enim stultissimum est existimare, aut stellas decidere aut transilire, aut aliquid illis auferri & abradi: nam si hoc fuisset, iam defuissent. Nulla enim nox est, qua non plurimæ ire, & in diuersum videantur abduci. Atqui, quo solent, quæque inueniuntur loco. Magnitudo sua singulis constat. Sequitur ergo, vt infra illas ista nascantur: & cito
inter-

intercidant, quia sine fundamento sunt & sede certa. Quare ergo etiam non interdum transferuntur? Quid si dicam stellas interdum non esse, quia non apparent? Quemadmodum illæ latet, & solis fulgore obumbrantur: sic faces quoque transeunt etiam interdum; sed abscondit eas diurni luminis claritas. Si quando tamen tanta vis emicuit, ut etiam aduersus diem vindicare sibi suum fulgorem possint, apparent. Nostra certe aras non semel vidit diurnas faces, alias ab oriente in occidentem versas, alias ob occasu in ortum. Argumentum tempestatis nautæ putant, cum multæ trāuolant stellæ, quod si signum ventorum est, ibi venti sunt, id est, in aëre qui medius inter lunam & terram est. In magna tempestate apparent, quasi stellæ velo insidentes. Adiuuari se tunc periclitantes existimant Pollucis & Castoris numine. Causa autem melioris spei est, quod iam apparet frangi tempestatem, & desinere ventos. Aliquando feruntur ignes, non sedent. Gylippo Syracusas petenti visa est stella super ipsam lanceam constitisse. In Romanorum castris visa sunt ardere pila, ignibus scilicet in illa delapsis: qui sæpe fulminum more animalia ferire solent & arbuta; & si minore vi mittuntur, desuunt tantum & insident, non feriunt nec vulnerant. Alij inter nubes eliduntur, alij sereno, si aër ad exprimendum ignem aptus fuit. Nam sereno quoque celo aliquando tonat, ex eadem causa, qua nubilo aëre inter se colliso. Qui etiam si est lucidior ac siccior, coire tamen & facere corpora quædam similia nubibus potest, quæ percussa reddant sonum. Quandoque igitur fiunt trabes, quandoque clypei, & vastorum imagines ignium, ubi in talem materiam incidit similis causa, sed maior.

CAP. II. VIDEAMVS nunc, quemadmodum fiat is fulgor qui sidera circumnectit. Memoriae proditum est, quo die diuus Augustus urbem, ex Apollonia reuersus, intrauit, circa solem visum coloris varij circumlum, qualis esse in arcu solet: hunc Græci halo vocant, quem nos dicere coronam aptissime possumus. Quemadmodum fieri dicatur, exponam. Cum in piscinam lapis missus est, videmus in multos orbis aquam discedere, & fieri primum angustissimum orbem, deinde latiore, ac deinde alios maiores, donec euanescat impetus, & in planiciem immotarum aquarum soluarur. Tale quiddam cogitemus

fieri etiam in aëre, cum spissior factus, plagam sentire potest, lux solis aut lunæ vel cuiuslibet sideris incurrens, recedere illum in circulos cogit. Nam humor, & aër, & omne quod ex ictu formam accipit, in talem habitum impellitur, qualis est eius quod impellit. Omne autem lumen rotundum est: ergo & aër in hunc modum percussus lumine, exhibit. Ob hoc tales splendores Græci areas vocauerunt: quia ferè terendis frugibus laca destinata, sunt rotunda. Nos autem non existimemus istas, siue areas, siue coronæ sint, in vicinia siderum fieri: plurimum enim absunt, quamuis cingere ea & coronare videantur. Non longè à terra sit talis effigies: quam visus noster solita imbecillitate deceptus, circa ipsum sidus putat positam. In vicinia autem solis & stellarum nihil tale potest fieri: quia illic aëther tenuis est. Nam formæ le potest fieri: quia illic aëther tenuis est. Nam formæ crassis demum spissisque corporibus imprimi solent: in subtilibus non habent ubi consistant, aut hæreant. In balneis quoque circa lucernam tale quiddam aspici solet, ob aëris densi obscuritatem: frequentissimè autem austro, cum cælum maximè graue & spissum est. Nonnunquam paulatim diluuntur & desinunt, nonnunquam ab aliqua parte rumpuntur: & inde ventum nautici expectant, unde contextus coronæ perit. Si enim à septentrione discesserit, Aquilo erit: si ab occidente, Fauonius; quod argumentum est, intra eam partem cæli has fieri coronas: intra quam venti quoque solent. Superiora autem non habent coronas: quia ne ventos quidem. His argumentis & illud adijce, nunquam coronam colligi, nisi stabili aëre & pigro. Aliter non solet aspici. Nam qui stat aër, impelli & deduci, & in aliquam faciem fugi potest. Is autem quid fluit, nec feritur quidem lumine. Non enim formatur, nec resistit: quia prima quæque pars eius dissipatur. Nunquam ergo vllum sidus talem sibi effigiem circumdabit, nisi cum aër erit densus atque immotus, & ob hoc custodiens incidentem in se rotundi lineam luminis, nec sine causa. Repete enim exemplum, quod paulo ante proposui. Lapillus in piscinam aut lacum & aliquam alligatam aquam missus, circulos facit innumerabiles: & hoc idem non facit in flumine. Quare? quia omnem figuram, fugiens aqua disturbat. Idem ergo in aëre euenit.

nit, ut ille qui manet, possit figurari: at ille qui rapitur & currit, non det sui potestatem, & omnem ictum venientemque formam exturbet. Hæ, de quibus dixi, coronæ, cum delapsæ sunt æqualiter, & in semetipsis euanuerint, significatur æris quies & otium & tranquillitas. Cum ab vna parte cesserunt, illinc ventus est vnde funduntur. Si ruptæ pluribus locis sunt, tempestas fit. Quare id accidat, ex his quæ iam exposui, intelligi potest. Nam si facies vniuersa subsedit, apparet temperatum esse aëra, & sic placidum. Si ab vna parte intereisa est, apparet inde aëra incumbere: & ideo illa regio ventum dabit. At cum vndique & concepta & lacerata est, manifestum est à pluribus partibus in illam impetum fieri, & inquietum aëra hinc atque illinc afflire. Itaque ex hac inconstantia cæli, tam multa tentantis & vndique laborantis, futura tempestas & ventorum prælium apparet. Hæ coronæ noctibus fere circa lunam & alias stellas notantur, interdiu raro: adeo ut quidam ex Græcis negauerint eas omnino fieri, cum illos historiæ coarguant. Causa autem raritatis hæc est, quod solis fortius lumen est, & aër ipse agitatus ab illo, calefactus solutior est: lunæ autem inertior vis est, & ideo à circumposito aëre facilius sustinetur, quod sidera cetera infirma sunt, nec perumpere aëra vi sua possunt. Excipitur itaque illorum imago, & in materia solidiore ac minus cedente versatur. Debet enim aër nec tam spissus esse, ut excludat ac submoueat à se lumen immissum, nec tam tenuis & solutus, ut nullam venientibus radiis moram præbeat. hæc noctibus temperatura contingit, cum sidera coniectum aëra luce leui non pugnaciter nec aspere fuerint, spissioioremque, quam solet esse interdiu, inficiunt.

CAP. III. AT contra arcus in nocte non fit, nisi admodum raro: quia luna non habet tantum viriam, ut nubes transeat, & illis colorem suum fundat, qualem accipiunt sole perstrictæ. Sic enim formam arcus discoloris efficiunt: quia aliæ partes in nubibus tumidiore sunt, aliæ submissiores: quædam crassiores, quam ut solem transmittant: aliæ imbecilliores, quam ut excludant. Hæc inæqualitas alternis lucem vmbraque permiscet, &

exprimit illam mirabilem arcus varietatem. Altera causa eiusmodi arcus redditur. Videmus, cum fistula aliquo loco corrupta est, aquam per tenue foramen elidi: quæ ipsa contra solem oblique positum, faciem arcus repræsentat. Idem videbis accidere, si quando volueris oblectare fulionem: cum os aqua impleuit, & vestimenta rediculis ducta leuiter aspergit, apparet varios edi colores in illo aëre asperso, quales in arca fulgere solent. Huius rei causam in humore esse ne dubitaueris: Non fit enim vnquam arcus, nisi nubilo. Sed queramus quomodo fiat. Quidam aiunt esse aliqua stillicidia, quæ solem transmittant: quaedam magis coacta, quam vt transluceant: itaque ab illis fulgorem reddi, ab his vmbra, & sic vtriusque intercessu effici arcum, in quo pars fulgeat, quæ solem recipit, pars obscurior sit, quæ excludit, & ex se vmbra proximis fecit. Hoc ita esse quidam negant: poterat enim verum videri, si arcus duos tantum haberet colores, & si ex lumine vmbraque constaret.

Sed nunc diuersi niteant cum mille colores,

Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.

Vsq̄ adeo quid tangit idem est, tamen vltima distans.

Videmus in eo aliquid flammæ, aliquid lutei, aliquid cærulei, & alia in picturæ modum subtilibus lineis ducta, vt ait Poëta; vt an dissimiles colores sint, scire non possis, nisi cum primis extrema contuleris. Nam commissura decipit, vique adeo mira arte naturæ, quod à simillimis cœpit, in dissimilia desinit. Quid ergo istic duo colores faciunt luminis atque vmbrae, cum innumerabilium ratio reddenda sit? Quidam ita existimant arcum fieri, dicunt in ea parte in qua pluit, singula stillicidia pluuiæ cadentis singula specula esse: à singulis ergo imaginem reddi solis. Deinde multas imagines, immo innumerabiles, & detexas, & in præceps transeuntes confundi. Itaque & arcum esse multarum imaginum solis confusionem. Hoc sic colligunt, Pelues, inquit, mille die sereno pone, & omnes habebunt imaginem solis. In singulis foliis dispone singulas guttas: singulae habebunt imaginem solis. At contra ingens itagnum non habebit nisi imaginem vnã. Quare? quia omnis circumscripta leuitas & circumdata suis finibus,
specu-

speculum est. Itaque piscinam ingentis magnitudinis, infertis parietibus dinide, totidem illa habebit imagines solis, quot lacus habuerit. Relinque illam sicut est diffusa: semel tibi imaginem reddet. Nihil refert quam exiguus sit humor aut lacus. Si circumseptus est, speculum est. Ergo stillicidia illa infinita, quæ imber cadens defert, totidem specula sunt, totidem solis facies habent. Hæ contra intuenti perturbatæ apparent: nec dispiciuntur intervallo, quibus singula distant, spatio prohibente discerni. Deinde pro singulis apparet vna facies turbida ex omnibus. Aristoteles idem iudicat. Ab omni, inquit, leuitate acies radios suos replicat. Nihil autem leuius aqua & aëre. Ergo etiam ab aëre spisso visus noster in nos redit. Vbi verò hebes & infirma est acies, quolibet aëris ictu deficit. Quidam hoc genere valetudinis laborant, vt ipsi sibi videantur occurrere, vt ibique imaginem suam cernant. Quare? quia infirma vis oculorum non potest ne proximum quidem sibi aërem percurrere, sed resistit. Itaque quod in aliis efficit densus aër, in his facit omnis. Satis enim valet qualiscunque, ad imbecillam aciem repellendam: longe autem, magis visum nostrum nobis remittit, qui crassior est, & peruinci non potest, sed radios luminum nostrorum moratur, & eo vnde exierint, reflectit. Ergo cum multa stillicidia sint, totidem specula sunt. Sed quia parua sunt, solis colorem sine figura exprimunt. Deinde cum in stillicidiis innumerabilibus, & sine intervallo cadentibus reddatur idem color, incipit facies esse non multarum imaginum intermissarum, sed vnius longæ atque continuæ. Quomodo, inquis, tu mihi multa millia istic imaginum esse dicis, vbi nullam video? Et quare cum solis color vnus sit, imaginum diuersus est? Vt & hæc quæ proposuisti, refellam, & alia quæ non minus refellenda sunt illud dicam oportet: nihil acie nostra fallacius, non tantum in his à quibus subtiliter peruidendis illam colorum diuersitas summouet, sed & his quoque quæ ad manum cernit. Remus integer in tenui aqua fracti speciem reddit. Poma per vitrum aspicientibus multo maiora sunt. Columnarum intervallo porticus longiores iungunt. Ad ipsum solum reuertere: hunc quem toto orbe terrarum maiorem probat

rario, acies nostra sic contraxit, ut sapientes viri pedalem esse contenderint. Quem velocissimum omnium esse scimus, nemo nostrum videt moueri: nec ire credemus, nisi apparetur isse. Mundum ipsum præcipiti velocitate labentem, & ortus occasusque intra momentum temporis reuoluentem, nemo nostrum sentit procedere. Quid ergo miraris, si oculi nostri imbrium stillicidia non separant, ingenti spatio intuentibus minutarum imaginum discrimen interit? Illud esse dubium nulli potest, quin arcus imago solis sit, rosca & caua nube concepta. Quod ex hoc tibi apparet. Nunquam non aduersa soli est, sublimis aut humilis, prout ille se submisit, aut sustulit contrario motu. Illo enim descendente altior est, alto depressior. Sæpe talis nubes à latere solis est, nec arcum efficit, quia non ex recto imaginem trahit. Varietas autem non ob aliam causam fit, quam quia pars coloris à sole est, pars à nube illa: humor autem modo cæruleas lineas, modo virides, modo purpuræ similes, & luteas aut igneas dicit, duobus coloribus hanc varietatem efficientibus, remisso, & intento. Sic enim & purpura eodem conchylio non in vnum modum exit. Interest quamdiu macerata sit, crassius medicamentum an aquarius traxerit, sæpius mersa sit & excocta, an semel tincta. Non est ergo mirum, cum duæ res sint, sol & nubes, id est, corpus & speculum, si tam multa genera colorum exprimuntur, quæ in multis generibus possunt aut incitari, aut relanguescere. Alius enim est color ex igneo lumine, alius ex obtuso & leniore. In aliis rebus vaga inquisitio est, ubi non habemus quod manu tenere possimus, & late coniectura mittenda est: hic apparet duas causas esse arcus, solem, nubemque, quia nec sereno vnquam fit, nec ita nubilo, ut sol lateat. Ergo vtique ex his est, quorum vnum sine altero non est.

CAP. IV. IAM illud accedit, quod æque manifestum est, speculi ratione imaginem reddi: quia nunquam nisi ex contrario redditur, id est, nisi ex altera parte steterit quod apparet, ex altera quod ostendit. Rationes quæ non persuadent, sed cogunt, à geometris adferuntur: nec dubium cuiquam relinquitur, quin arcus imago solis sit male expressi, ob vitium figuramque speculi. Non interim tentemus alias probationes. Inter argumenta sic nascentia

arcus

arcus pono, quod celerime nascitur: igneum enim variumque corpus cœlo intra momentum subtextitur, & æquè celeriter aboletur, nihil autem tam cito redditur, quam à speculo imago. Non enim facit quidquam, sed ostendit. Parianus Artemidorus adiecit, & quale genus nubis esse debet, quod talem solis imaginem reddit. Si speculum, inquit, concavum feceris quod sit sicut cœli pilæ pars, si extra medium constiteris, quicunque iuxta te steterint, vniuersi à te videbuntur, propiores tibi quam speculo. Idem inquit, euenit, cum rotundam & cavam nubem inuenimus à latere ut solis imago à nube discedat, propiorque nobis sit, & in nos magis conuersa. Color igitur igneus à sole est: cæruleus à nubè, ceteri vtriusque mixtura.

CAP. V. CONTRA hæc illa dicuntur. De speculis duæ opinionones sunt: alij cum in his simulacra certè putant, id est corporum figuras, à nostris corporibus emissas ac separatas: alij imagines aiunt non esse in speculo, sed ipsa inspicere corpora, recta oculorum acie, & in se rursus reflexa. Nunc nihil ad rem pertinet, quomodo videamus, quodcumque videmus: sed quomodo imago similis debet è speculo reddi. Quidnam est tam dissimile, quam sol & arcus, in quo neque color, neque figura solis, neque magnitudo apparet? Arcus enim longior ampliorque est, longeque ea parte, qua fulget, rubicundior quam sol; ceteris vero coloribus diuersus. Deinde cum velis speculum aëri comparare, des oportet mihi eandem leuitatem corporis, eandem æqualitatem, eundem nitorem. Atqui nullæ nubes habent similitudinem speculi, per medias sæpe transimus, nec in illis nos ceruimus. Qui montium summa conscendunt, spectant nubem, nec tamen imaginem suam in illa cernunt. Singula stillicidia, singula specula sunt. Concedo: sed illud nego, ex stillicidiis constare nubem. Habet enim quædam ex quibus fieri stillicidia possunt, non ipsa. Nec aquam quidem habet nubes, sed materiam futuræ aquæ. Concedam etiam tibi & guttas innumerabiles in nubibus esse, & illas faciem reddere: non tamen omnes vnam reddunt, sed singulæ singulas. Deinde inter se specula coniunge, in vnam imaginem non coibunt: sed quæque particula in se rei similitudinem claudet. Sunt quædam specula ex multis minutisque composita: quibus si vnum

ostenderit hominem, populus apparet vnaquaque parte faciem suam exprimente. Hæc cum sint coniuncta & simul collocata, nihilominus seducunt imagines suas, & ex vno turbam efficiunt. ceterum cateruam illam non confundunt, sed diremptam in facies singulas distrahunt. arcus vno circumscriptus est ductu: vna torius est facies. Quid ergo? non & aqua, rupta fistula, sparsa, & ore excussa, habere quiddam simile his quos videmus in arcu, coloribus solet? Verum est: sed non ex hac causa, ex qua tu videri vis, quia vnaquæque stilla recipit imaginem solis. Citius enim cadunt stillæ, quam vt concipere imaginem possint. Standum est, vt id quod imitantur, excipiant. Quid ergo fit? Colorem non imaginem ducunt; alioquin, vt ait Nero Cæsar desertissime,

Colla Cytheria: a splendent agitata columba.

& variis coloribus pavonum ceruix, quoties aliquo deflectitur, nitet. Nunquid ergo dicemus specula eiusmodi plumas, quorum omnis inclinatio in colores novos transit? Non minus nubes diuersam speculis naturam habent, quam aues quas retuli, & Chameleontes, & reliqua animalia: quorum color aut ex ipsis mutatur, cum ira vel cupidine accenta, cutem suam variant, humore suffuso, aut positione lucis, quam prout rectam vel obliquam receperint, ita colorantur. Quid enim simile speculis habent nubes: cum illa non perluceant, hæc transmittant lucem? illa densa & cocta, hæc raræ sint: illa eiusdem materiæ tota, hæc diuersis temere compositæ, & ob hoc discordes, nec diu cohæsuræ? Præterea videmus, ortu solis partem quandam cæli rubere; videmus nubes aliquando ignei coloris. Quid ergo prohibet, quomodo hunc colorem vnum accipiunt solis occurso, sic multos ab illis trahi, quamuis non habeant speculi potentiam? Modo, inquit, inter argumenta ponebas, semper arcum contra solem excirari, quia nec à speculo quidem imago redderetur, nisi aduerso. Hoc, inquit, commune nobis est. Nam quemadmodum opponendum est speculo, id, cuius imaginem in se transferat: sic, vt nubes infici possint, ita solis ad hoc opus est radiorum idoneus ictus. Hæc dicuntur ab iis qui videri volunt nubem colorari. Posidonius, & hi qui speculati ratione effici iudicant visum, hoc respondent: Si vllus esset in arcu color,

lor, permaneret; & videretur eo manifestius quo propius. Nunc imago arcus ex longinquo clara est: interit, cum in vicino est. Huic contradictioni non consentio, cum ipsam sententiam probem. Quare dicam. Quia coloratur quidem nubes: sed ita, vt color eius non vndique appareat. Nam ne ipsa quidem vndique appareat. Nubem enim nemo, qui in ipsa est, videt. Quid ergo mirum, si color eius non videtur ab eo, à quo ipsa non visitur? Atqui quamuis ipsa non videatur, est: ergo & color. Ita non est argumentum falsi coloris: quia idem apparere accedentibus desinit. Idem enim in ipsis euenit nubibus: nec ideo falsæ sunt, quia non videntur. Præterea cum dicitur tibi, nubem sole esse suffectam, non dicitur tibi colorem illum immixtum esse velut duro corpori ac stabili & manenti, sed & fluido & vago, & nihil amplius quam per breuem speciem recipienti. Sunt etiam quidam colores qui ex intervallo vim suam ostendunt. Purpuram Tyriam, quo melior saturiorque est, eo oportet altius teneas, vt fulgorem suum ostendat. Non tamen ideo non habet illa colorem: quia quem optimum habet, non quomodocumque explicetur, ostendit. In eadem sententia sum, qua Posidonius, vt arcum iudicem fieri nube formata in modum concaui speculi & rotundi, cui forma sit partis è pila sectæ. Hoc probari, nisi geometræ adiuerint, non potest: qui argumentis nihil dubij relinquuntibus docent, solis illam esse effigiem, non similem. Neque enim omnia ad verum specula respondent. Sunt quæ videre extimescas: tanta deformitate corruptam faciem visentium reddunt, seruata similitudine in pedibus. Sunt quæ cum videres, placere tibi vires tuæ possint: in tantum lacerti crescunt, & totius corporis supra humanam magnitudinem habitus augetur. Sunt quæ dextras facies ostendant, sunt quæ sinistras, sunt quæ torquæant vel euertant. Quid ergo mirum est, cuiuscemodi speculum quo solis species vitiosa reddatur, in nube quoque fieri?

CAP. VI. INTER cetera argumenta & hoc erit, quod nunquam maior arcus dimidio circulo appareat: & quod eo minor est, quo altior est sol.

Et bibit ingens

Arcus,

vt ait Virgilius noster, cum adueniat imber: sed non eaf-
 dem, vndeunque apparuit, minas affert. A meridie ortus
 magnam vim aquarum vehet. Vinci enim non potuerunt
 valentissimo sole: tantum est illi virium. Si circa occafum
 refulfit, torabit, & leuiter impluet. Si ab ortu circave fur-
 rexit, ferena promittit. Quare tamen fi imago folis eft ar-
 cus, longe ipfo sole maior apparet? Quia eft alicuius spe-
 culi natura talis, vt maiora multo quam videat, oftendat,
 & in portentofam magnitudinem augeat formas: alicuius
 inuicem talis eft, vt minuat. Illud mihi dic, quare in orbem
 eat facies, nifi orbi redditur? Dices fortaffe, vnde fit ille
 color varius: vnde talis figura fit, non dices, nifi aliquod e-
 xemplar, ad quod formetur, oftenderis. Nullum autem a-
 liud, quam folis eft, à quo fatearis illi colorem dari: fequi-
 tur vt detur & forma. Denique inter me & te conuenit, co-
 lores illos quibus regio caeli depingitur, à sole effe. Illud v-
 num inter nos non conuenit: tu dicis illum colorem effe,
 ego, videri. Qui fiue eft, fiue videtur à sole, tu non expedi-
 dies quare subito definat, cum omnes fulgores paulatin dif-
 feuriantur. Pro me eft & repentina eius facies, & repentinus
 interitus. Proprium enim eft speculi hoc, quod non per
 partes fruitur, quod apparet, fed ftatim totum fit. Aequè
 cito omnis imago in illo aboletur, quam componitur. Ni-
 hil enim aliud ad ifta efficienda vel remouenda opus eft,
 quam oftendi & abduci. Non eft propria in ifta nube fub-
 ftantia, nec corpus, fed meadacium, & fine re fimilitudo.
 Vis feire hoc ita effe? Definet arcus, fi obtexeris folem.
 Oppone, inquam, foli alteram nubem: huius varietas pe-
 ribit. At maior eft aliquanto arcus, quam fol. Dixi modo,
 fieri specula quæ multiplicent omne corpus quod imi-
 tantur. Illud adiciam, omnia per aquam videntibus longè
 effe maiora. Litteræ, quamuis minutæ & obfeuræ, per
 vitream pilam aqua plenam, maiores clariorefque cer-
 nuntur. Poma formofiora quam fint videntur, fi innatant
 vitro. Sidera ampliora per nubem afpicienti videntur:
 quia acies noftra in humido labitur, nec apprehendere
 quod vult, fideliter poteft. Quod manifefum fiet, fi po-
 culum impleueris aqua, & in id conieceris anulum.
 Nam cum in ipfo fundo iaceat anulus, facies eius in fuma-
 mo aquæ redditur. Quicquid videtur per humorem,
 longe

longe amplius vero est. Quid mirum, maiorem reddi imaginem solis, quæ in nube humida visitur, cum de causis duabus hoc accidat: quia in nube est aliquid vitro simile quod potest perlucere, est aliquid & aquæ, quam si nondum habet, tamen iam apparet eius natura, in quam ex sua vertatur?

CAP. VII. QVONIAM inquis, vitri fecisti mentionem, ex hoc ipso contra te argumentum sumam. Virgula solet fieri vitrea, stricta, vel pluribus angulis in modum clauæ torosa. hæc si ex transuerso solem accipit, colorem talem qualis in arcu videri solet, reddit: vt scias hic non imaginem solis esse, sed coloris imitationem ex repercussu. In hoc argumento multa sunt pro me. Primum, quod apparet quiddam leue esse debere, simile speculo, quo solem repercutiat: deinde, quod apparet non fieri vllum colorem, sed speciem falsi coloris, qualem (vt dixi) columbarum ceruix & sumit & ponit, vtcunq; deflectitur. hoc autem & in speculo est, cuius nullus videtur color, sed simulatio quædam coloris alieni. Vnum tamen hoc soluendum est, quod non visitur in illa virgula solis imago, cuius bene exprimendæ capax non est. Ita conatur quidem reddere imaginem, quia leuis est materia, & ad hoc habilis; sed non potest, quia enormiter facta est. Si apte fabricata foret, totidem redderet soles, quos habuisset infecturas. Quæ quia non discernuntur inter se, non satis in vicem speculi nitent: inchoant tantum imagines, nec exprimunt: & ob ipsam viciniam turbant, & in speciem coloris vnus adducunt.

CAP. VIII. AT, quare arcus non implet orbem, sed dimidia pars eius videtur cum plurimum porrigitur incuruaturque? Quidam ita opinantur. Sol cum sit multo altior nubibus, à superiore tantum illas percussit parte. sequitur vt inferior pars earum non tangatur lumine. Ergo cum ab vna parte solem accipiant, vnâ partem eius tantum imitantur, quæ nunquam dimidia maior est. Hoc argumentum parum potens est. Quare? quia quamuis sola superiori parte sit, totam tamen percussit nubem. Ergo & tingit? Quid ni? cum radios transmittere soleat; & omnem densitatem percurrere. Deinde contrariam rem proposito suo dicunt. Nam si superior est sol, & ideo tan-

tum superiori parti nubium affunditur, nunquam terra tenus descendit arcus. Atqui vsque in humum dimittitur. Præterea nunquam non contra solem est arcus. Nihil ad rem pertinet, supra infra sit: quia totum, quod contra est, latus verberatur. Deinde aliquando arcum & occidens facit, cum certe ex inferiore parte nubes ferit, terris propinquus. Atqui & tunc dimidia pars est, quamuis solem nubes ex humili & sordido accipiant. Nostri qui sic in nube, quomodo in speculo, lumen reddi volunt, nubem cauam faciunt, & scæta pilæ partem: quæ non potest totum orbem reddere, quia ipsa est pars orbis. Proposito accedo, argumento non consentio. Nam si in concauo speculo tota facies oppositi orbis exprimitur, & in semiorbe nihil prohibet aspici totam pilam; etiamnum diximus circulos apparere soli lunæque in similitudine arcus circumdatos: quare in illis circulus iungitur, in arcu nunquam? Deinde quare semper concauæ nubes solem accipiunt, nec aliquando planæ & tumentes? Aristoteles ait post autumnale æquinoctium qualibet hora diei arcum fieri, æstate non fieri, nisi aut incipiente aut inclinato iam die. Cuius rei causa manifesta est. Primum quia medio die sol calidissimus nubes euincit: nec potest ab his imaginem suam recipere, quas scindit. At maturino tempore, & vergens ad occasum, minus virium habet: & ideo à nubibus & sustineri, & reperenti potest. Deinde cum arcum facere non soleat, nisi aduersus his, in quibus facit, nubibus: cum breuioribus dies sunt, semper obliquus est. Itaque qualibet diei parte, etiam cum altissimus est, habet aliquas nubes, quas ex aduerso ferire potest. At temporibus æstiuis supra nostrum verticem fertur. Itaque medio die excelssissimus terras rectiore aspicit linea, quam ut vllis nubibus possit occurri. Omnes enim tunc sub se habet.

CAP. IX. NUNC dicendum est de virgis, quas minus pictas variasque, & æque pluuiarum signa solemus accipere. In quibus non multum operæ conuendendum est: quia virgæ nihil aliud quam imperfecti arcus sunt. Nam facies quidem illis est picta, sed nihil curuati habent. In rebus iacent. Fiunt autem iuxta solem fere in nube humida & iam se spargente. Itaque idem est in illis qui arcu color,

los, tantum figura mutatur: quia nubium quoque, in quibus extenduntur, alia est.

CAP. X. SIMILIS varietas in coronis est: sed hoc differunt, quod coronæ ubique fiunt, ubicunque sidus est: arcus non nisi contra solem: virgæ non nisi in vicinia solis. Possim & hoc modo differentiam omnium reddere. Coronam si diuiseris; arcus erit: si direxeris, virga. In omnibus color multiplex est ex cæruleo fuluoque varius. Virgæ soli tantum adiacent. Arcus solares lunaresque omnes sunt. Coronæ omnium fiderum.

CAP. XI. ALIUD quoque virgarum genus apparet cum radij per angusta foramina nubium tenues, intenti distantesque inte se diriguntur, & ipsi signa imbrum sunt. Quomodo nunc me hoc loco geram? Quid eas vocem? imagines solis? Historici soles vocant & binos ternosque apparuisse memoria tradunt Græci parcelia appellat: quia in propinquo ferè à sole visuntur, aut quia accedunt ad aliquam similitudinem solis. Non enim totam imitantur, sed imaginem eius, figuramque. Cæterum nihil habent ardoris, hebetes ac languidi. His quod nomen imponimus; An facio quod Virgilius, qui dubitauit de nomine, deinde id de quo dubitauerat, posuit?

Quo te nomine dicam,

Rhetica? nec cellis ideo contendæ Falernis.

Nihil ergo prohibet illas parcelia vocari. Sunt autem imagines solis, in nube spissa, & vicina in modum speculi. Quidam parcelion ita definiunt. Nubes rotunda & splendida similisque soli. Sequitur enim illum, nec vnquam longius relinquitur, quam fuit cum apparuerit. Num quis nostrum miratur, si solis effigiem in aliquo fonte, aut plaido lacu vidit? Non, vt puto. Atqui tam in sublimi facies eius potest, quam inter nos, reddi: si modo idonea est materia, quæ reddat.

CAP. XII. QUOTIENS defectionem solis volumus deprehendere, ponimus pelues, quas aut oleo aut pice implemus: quia pinguis humor minus facile turbatur, & ideo quas recipit imagines, seruat. Apparere autem imagines non possunt, nisi in liquido & immoto. Tunc solemus notare, quemadmodum se luna soli opponat, vt illum tanto maiorem, subiecto corpore abscondat, modo ex

parte, si ita contigit ut latus occurreret; modo totum hæc dicitur perfecta defectio, quæ stellas quoque ostendit, & interceptit lucem: tunc scilicet, cum uterque orbis sub eodem libramento sitit. Quemadmodum ergo variusque imago in terris aspici potest: ita in ætæ. cū sic coactus ætæ & limpidus constitit, ut faciem solis acciperet, quam & aliæ nubes accipiunt, sed transmittunt si aut mobiles sunt, aut raræ, aut sordidæ. Mobiles enim spargunt illam, raræ emittunt, sordidæ turpesque non sentiunt, sicut apud nos imaginem maculosa non reddunt.

CAP. XIII. SOLENT & bina fieri parelia, eadem ratione. Quid enim impedit quo minus tot sint, quot nubes fuerunt aptæ ad exhibendam effigiem solis? Quidam in illa sententia sunt, quotiens duo simulacra talia existunt, ut iudicent unum esse solis, alterum imaginis. Nam apud nos quoque cum plura specula deposita sunt ita, ut alteri sit conspectus alterius, omnia implentur, & una imago à vero est, ceteræ imaginum effigies sunt. Nihil enim refert quid sit quod speculo ostendatur. Quicquid enim videt, reddit. Ita illic quoque in sublimi, si nubes fors aliqua disposuit, ut inter se aspiciant, altera nubes solis imaginem, altera imaginis reddit. Debent autem hæ nubes, quæ hoc præstant, densæ esse, leues splendidæ planæ naturæ solis. Ob hoc omnia quæ huiusmodi simulacra, candida sunt & similia lunaribus circulis: quia ex percussu oblique accepto sole resplendent. Nam si infra solem nubes fuerit, & propior, ab eo dissipatur: longe autem posita, radios non remittit, nec imaginem efficit: Quia apud nos quoque specula cum à nobis procul abducta sunt, faciem non reddunt, quia acies nostra non habet usque ad nos recursum. Pluviarum autem & hi soles (utar enim historica lingua) indicia sunt: utique si à parte Austris constiterint, vnde maximæ nubes ingrauescunt: cum utrinque solem cinxit talis effigies (si Arato credimus) tempestas surgit.

CAP. XIV. TEMPVS est, alios quoque ignes percurrere, quorum diuersæ figuræ sunt. Aliquando emicat stella, aliquando ardores sunt, aliquando & hærentes, nunquam volubiles. Horum plura genera conspiciuntur. Sunt enim velut corona cingente inrorfus ignes. Ca-
li re-

si recessus est similis effossæ in orbem speluncæ. Sunt Pitthiæ, cum magnitudo vasti rotundique ignis dolio similis, vel fertur, vel in vno loco flagrat. Sunt Chasinata, cum aliquando cœli spatium discedit, & flammam dehiscens velut in abdito ostentat. Collores quoque horum omnium plurimi sunt. Quidam ruboris acerrimi, quidam euanidæ ac leuis flammæ, quidam candidæ lucis, quidam micantes, quidam æqualiter & sine eruptionibus aut radijs fului. Videmus ergo,

Stellarum longos à tergo albescere tractus.

Hæc velut stellæ exiliunt & transvolant, videnturque longum ignem porrigere, propter immensam celeritatem: cum acies nostra non discernat transitum earum, sed quacunque concurrerunt, id totum ignem credat. Tanta enim est velocitas motus, ut partes eius non dispiciantur, sed tantum summa prendantur. Intelligimus magis, quæ appareat stella, quam quæ eat. Itaque velut igne continuo, totum iter signat: quia visus nostri tarditas non subsequitur momenta currentis, sed videt simul & vnde exilierit, & quo peruenerit. Quod fit in fulmine, longus nobis videtur ignis eius: quia cito spatium suum transtulit, & oculis nostri occurrit vniuersum per quod deiectus est. At ille non est extenti corporis per omne qua venit: neque tam longa & extenuata in impetum valent. Quomodo ergo profluunt? Attritu aëris ignis incensus, vento præceps impellitur, non semper tamen veno attritue fit. Nunquam ex aliqua opportunitate aëris nascitur. Multa enim sunt in sublimi, sicca, calida, terrena, inter quæ oritur, & pabulum suum subsequens defluit; ideoque velociter rapitur. At quare color diuersus est? Quia refert, quale fit id quod incenditur, & quam vehemens quo incenditur. Ventum autem significat eiusmodi lapsus, & quidem ab ea parte qua erumpit.

CAP. XV. FVLGORES, inquis, quomodo sunt, quos Græci selas appellant? Multis, ut aiunt, modis. Potest illos vectorum vis edere, potest superioris cœli feruor. Nam cum latè fufus sit ignis, inferiora aliquando, si sunt idonea accendi, corripit. Potest stellarum motus cursu suo excitare ignem & in subiecta transmittere? Quid porro: non potest fieri, ut aër vim igneam vsq; in æthera elidat, ex qua fulgot

ardore sit stellæ vel similis excursus? Ex his fulgoribus quædam in præceps eunt, similia profluentibus stellis: quædam certo loco permanent, & tantum lucis emittunt, vt fugent tenebras, & diem repræsentent, donec consumpto alimento, primum obscuriora sint, deinde flammæ modo, quæ in se cadit, per assiduam diminutionem redigantur in nihilum. Ex his quædam in nubibus apparent, quædam supra nubes, cum aër spissus, ignem, quem propior terris diu pauerat, vsque in sidera expressit. Harum aliqua non patiuntur moram, sed transcurrunt aut extinguuntur subinde qua reluxerant. Hi fulgores dicuntur, quia breuis facies, illorum & caduca est, nec sine iniuria decidens: sæpe enim fulminum noxas ediderunt. Ab his tectâ videmus icta, quæ astraplecta Græci vocant. At quibus longior mora & fortior ignis est, motumque cæli sequens, aut qui proprios cursus agunt, Cometas nostri putant: de quibus dicendum est. Horum genera sunt pogoniæ, lampades, & cyparissæ, & alia omnia: quorum ignis in exitu sparsus est. Durium autem inter hos ponantur trabes, & pithiæ, quæ raro sunt visæ. Multa enim conglobatione ignium indigent, cum ingens illorum orbis aliquando matutini amplitudinem solis exuperet. Inter hæc ponas licet, & quod frequenter in historijs legimus, cælum ardere visum: cuius nonnunquam tam sublimis ardor est, vt inter ipsa sidera videatur: nonnunquam tam humilis, vt speciem longinqui incendij præbeat. Sub Tiberio Cæsare cohortes in auxilium Ostiensis coloniae cucurrerunt, tanquam conflagrantis: cum cæli ardor fuisset per magnam partem noctis parum lucidus, crassi fumidique ignis. De his nemo dubitat quin habeant flammam quam ostendunt: certa illis substantia est. De prioribus quæritur, de arcu dico & coronis, an decipiant aciem, & mendacio constant: an illis quoque verum sit quod apparet. Nobis non placet, in arcu aut coronis subesse aliquid corporis certi, nihil enim iudicauimus in speculis, nisi fallaciam esse, nihil aliud quam alienum corpus mentientibus. Non enim est in speculo, quod ostenditur. Alioquin non exiret, nec alia protinus imagine obduceretur: nec innumerabiles modo interirent, modo exciperent formæ. Quid ergo? Sinu-

lacia

læra ista sunt, & inanis veterum corporum imitatio: suntque ista à quibusdam ita composita, vt possint detorque in paruum. Nam (vt dixi) sunt specula, quæ faciæ prospicientium obliquent: sunt qua in infinitum augeant, & humanum habitum excedant modumque nostrorum corporum.

CAP. XVI. Hoc loco volo tibi narrare fabellam, vt intelligas, quam nullum instrumentum iritanda voluptatis libido contemnat, & ingeniosa sit ad incitandum furorem suum. Hostius quidam fuit obscenitatis vsque in scenam productæ. Hunc diuitem auiarum festertium milles feruum diuus Augustus indignum vindicta iudicauit, cum à seruis occisus esset: tamen non pronuntiauit iure casum videri. Non erat ille tantummodo ab vno sexu impurus, sed tam virorum quam scenarum audis fuit. Fecitque specula eius notæ, cuius modo retuli, imagines longè maiores reddentia, in quibus digitus brachij mensuram & longitudine & crassitudine excederet. Hæc autem ira disponebat, vt cum virum ipsum pateretur, æuersus omnes admiffarij sui motus in speculo videret, ac deinde falsa magnitudine ipsius membri tanquam vera gauderet. In omnibus quidem balneis agebat ille dilectum, & aperta mensura legebat viros: sed nihilominus mendacijs quoque insatiabile malum delectabat. In nunc, dic, speculum mundiciarum causa repertum. Fœda dicta sunt, quæ portentum illud lacerandum ore suo dixerit feceritque, cum illi specula ab omni parte opponerentur, vt ipse flagitiorum suorum spectator esset: & quæ secreta quoque conscientia premuntur, & quæ accusatus quisque fecisse se negat, non in os tantum sed in oculos suos ingereret. At hercules scelera conspectum suum reformidant. In perditis quoque, & ad omne dedecus expositis; tenerrima est oculorum verecundia. Ille autem, quasi parum esset, inaudita & incognita pati, oculos suos ad illa aduocauit: nec quantum peccabat videre contentus, specula sibi per quæ flagitia sua diuideret disponeretque, circumdedit; & quia non tam diligenter intueri poterat cum compressus erat, & caput meretricum, inguinibusque alienis obhæserat, opus suum sibi per imagines offerebat. Speculabatur illam libidinem oris sui,

spectabat sibi admissos pariter in omnia viros. Nonnunquam inter marem & feminam distributus, & toto corpore patientiæ expositus, spectabat nefanda: Quidnam homo impurus reliquit quod in tenebris faceret? Non perituit diem, sed ipsos concubitus portentosos sibi ipse ostendit, sibi ipse approbavit. Quid? non putas, eo ipso habitu voluisse pingi? Est aliqua etiam prostituta modestia, & illa corpora, publico obiecta ludibrio, aliquid quo infelix patientia lateat, obtundunt: adeo quodam modo lupanar quoque verecundum est. At illud monstrum obscœnitatem suam spectaculum fecerat, & ea sibi ostentabat, quibus abscondendis nulla satis alta nox est. Simul, inquit, & virum & feminam patior: nihilominus illa quoque superuacua mihi parte, alicuius contumelia matrem exerceo. Omnia membra stupris occupata sunt. Oculi quoque in partem libidinis veniant, & testes eius exactoresque sint. Etiam ea quæ ab aspectu corporis nostri positio submovit, arte visantur, ne quis me putet nescire quid faciam. Nihil egit natura, quod humanæ libidini ministeria tam maligna dedit, quod aliorum animalium concubitus melius instruxit. Inueniam quemadmodum morbo me imponam & satisfaciam. Quo nequitiam meam, si ad naturæ motum pecco? Id genus speculorum circumponam mihi, quod incredibilem imaginum magnitudinem reddat. Si liceret mihi, ad verum ista perducerem: quia non licet; mendacio pascar. Obscœnitas mea plus quam capit, videat, & patientiam suam ipsa mixeret. Facimus indignum, hic fortasse cito, & antequam hæc videret, occisus est. Ad speculum suum immolandum fuit.

CAP. XVII. DERIDEANTVR nunc philosophi, quod de speculi natura disserant, quod inquirant, quid ira facies nostra nobis, & quidem in nos obuersa redditur. Quid sibi rerum natura voluit, quod cum vera corpora dedisset, etiam simulacra eorum aspici voluit. Quorsus pertinuit, hanc comparare materiam excipiendarum imaginum potentem. Non in hoc scilicet, vt ad speculum barbam faciemq; velleremus, aut vt faciem viri politemus. In nulla re illa negotium luxuriæ concessit: sed primum omnium, quia imbecilli oculi ad sustinendum cominus solem igno raturi erant formam eius, hebetato illum lumine

ostea-

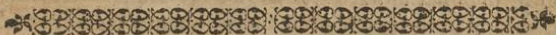
ostendit. Quamuis enim cum orientem occidentemque contemplari liceat: tamen habitum eius, ipsum qui verus est, non rubentis, sed candida luce fulgentis nesciremus, nisi in aliquo nobis humore leuior & aspici facilius occurreret. Præterea duorum siderum occursum, quo interpolari dies solet, non videremus, nec scire possemus, quid esset, nisi liberius humi solis lunæque imagines videremus. Inuenta sunt specula, ut homo ipse se nosceret. Multa ex hoc consecuta, primo sui notitia, deinde & ad quædam consilium. Formosus, ut vitaret infamiam: deformis, ut sciret redimendum esse virtutibus, quicquid corpori deesset: iuuenis, ut flore ætatis admoneretur, illud tempus esse discendi, & fortia audendi: senex, ut indecora canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, nosmetipsos videndi. Fons cuique perlucidus aut leue saxum imaginem reddit.

Nuper me in litore vidi,

Cum placidum ventis staret mare.

Qualem fuisse cultum putas ad hoc speculum se comentium? Ætas illa simplicior, & fortuitis contenta, nondum in vitium beneficium detorquebat, nec inuentum naturæ in libidinem luxumque rapiebat. Primo faciem suam cuique casus ostendit: deinde cum in situs sui mortalibus amor, dulcem aspectum formæ suæ faceret, sæpius ea despexere, in quibus prius effigies suas viderant. Postquam deterior populus ipsas subiit terras, effusus obruenda, ferrum primo in vltu fuit: & id homines impune eruerant, si solum eruisent. Tunc demum alia terræ malla, quorum leuitas aliud agentibus speciem suam obtulit, quam hic in populo, ille in ære ad alios vsus comparato vidit. & mox propius huic ministerio præparatus est orbis: nondum argenti nitor, sed fragilis vilisque materia. tunc quoque cum antiqui illi viri incondite viuerent, satis nitidi, si squalorem opere collectum aduerso flumine eluerent, cura comere capillum fuit, ac prominentem barbam depectere: & in hac re quisque sibi, alterique operam dabat inuicem. Coniugum quidem manu, crinis ille, quem effundere olim mos viris fuit, atrectabatur: sed illum sibi sine vltro artifice formosi quatiebant, non aliter quam iubam generosa animalium. Postea rerum iam potestate lu-

xuria, specula totis paria corporibus auro argentoque cæla-
ta sunt, denique gemmis adornata: & pluris vnum ex his
fœminæ constitit, quàm antiquarum dos fuit illa, quæ pu-
blice dabatur imperatorum pauperum filiabus. An tu exi-
stimas, ex auro nitidum habuisse Scipionis filias speculum,
cum illis dos fuisset æs graue? O paupertas felix, quæ tan-
to titulo locum fecit Non fecisset illis Senatus dotem, si
habuissent. At quisquis ille fuit, cui sorori loco Senatus
fuit, intellexit se accepisse dotem, quam fas non esset red-
dere. Iam libertinorum virgunculis in vnum speculum non
sufficit illa dos, quam dedit Senatus pro Scipione. Processit
enim immodestius paulatim opibus ipsis inuitata luxuria
& incrementum ingens vitia acceperunt. Adeoque omnia
indifereta sunt peruersissimis artibus, vt quicquid mundus
muliebris vocabatur, sarcinæ viriles sint: minus dico, etiam
militares. Iam speculum ornatus tantum causa adhibitum,
nulli non vitio necessarium factum est.



LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.



MNIS de viuere solo quæstio in cælestia, subli-
mia, & terrena diuiditur. Prima pars naturam
siderum seruat, & magnitudinem, & for-
mam ignium quib. mundus includitur: soli-
dumne sit cœlum, & firmæ concretæq; mate-
riæ, an ex subtili tenuique nexum: agatur, an agat: & infra
se sidera habeat, an in contextu sui fixa: quemadmodum sol
anni vices seruet: an retro fluctet: cetera deinceps his similia.
Secunda pars tractat inter cœlum terramque versantia. Hęc
sunt nubila, imbres, nives, & humanas motura tonitrua
mentes: quæcunq; aër facit, pariturve. Hęc sublimia dici-
mus, quia editiora imis sunt. Tertia illa pars de agris, ter-
ris, atubstis, latis, quærit, & (vt Iuriscultorum verbo
vtar) de omnib. quæ solo continentur. Quomodo, inquis,
de ter-